

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-38-43>

УДК [37:677.076.12]:[745.52 698.72/73]:373:374

Тищенко Тетяна Володимирівна,

керівник гуртка-методист Зразкового художнього колективу «Світ іграшки»
Центру технічної творчості та професійної орієнтації шкільної молоді
Дарницького району м. Києва, Україна, toyworld12@gmail.com

ВИВЧЕННЯ ТЕХНІК КИЛИМАРСТВА НА ПРИКЛАДІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТКАНОЇ ІГРАШКИ

У статті висвітлюються основні етапи розвитку мистецтва килимарства в Україні, регіональні особливості технології виготовлення килимів, їх орнаментики, колористики та призначення в побуті українців різної доби. Представлені сучасні українські майстри gobelєнів та килимових виробів.

З досвіду роботи з вихованцями в художньому колективі «Світ іграшки» під керівництвом автора статті запропоновано створення тканної іграшки-оберегу, подано технологію її виготовлення та ілюстрації до технологічної картки.

Ключові слова: ткацтво, килимарство, сучасні українські майстри килимарства, заклад позашкільної освіти, гурток виготовлення іграшок, ткані іграшки-обереги.

На тлі уніфікованих інтер'єрів сучасних приміщень особливу цінність мають декоративно-ужиткові вироби ручної роботи, які несуть у собі індивідуалізацію власника житла, відображають його інтереси, світогляд. Саме в цьому й полягає унікальність килимарства. За змістом будь-який традиційний народний килим – це послання, прочитати яке можливо лише тоді, коли розумієш значення кожного складового елементу його композиції.

Визначну мистецьку цінність українського килимарства досліджували впродовж ХХ–ХХІ ст. у різні роки: С. Колос (1928), Н. Лебедєва (1956), С. Сидорович (1979), А. Карась (2013). Історичні, технологічні аспекти українського килимарства досліджували: Д. Щербаківський («Український килим», 1927), С. Таранущенко («Килими, історія українського мистецтва», 1968), А. Жук («Українсь-

кі народні килими», 1966), Я. Запаско («Українське народне килимарство», 1973), Т. Кара-Васильєва («Український килим», 1997). За останні десятиліття в Україні килимарству присвячено три дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства – О. Падовської «Килими Поділля» (1994), Г. Когут «Українські «панські» килими XVII–XVIII століть (Історія та стилістика)» (2003), В. Дутки-Жаворонкової «Килим Північної Буковини: традиції і новаторство» (2007). Вийшов у світ альбом замальовок українських типів килимів С. Нечипоренка (2007). Але не знайдено відомостей про килими вишиті та мальовані, чим вони особливі, де виготовлялись.

Дослідження історії розвитку та художніх особливостей українського килимарства дуже цінні для роботи з молодим поколінням. Питанням килимарства в Україні опікуються педаго-

ги вишів, де викладають декоративно-прикладне мистецтво. Серед них: заслужений діяч мистецтв України, доцент Київської академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука Олена Владимірова; старший викладач цього ж вишу Наталія Дяченко-Забашта; кандидат мистецтвознавства, доцент Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Ольга Ямборко; доцент кафедри художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв, приват-професор Зеновія Шульга; голова циклової комісії «Художнє ткацтво», викладач Вижницького коледжу декоративного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка Оксана Гинга-Петрашук [3, с. 113–114, 117; 4, с. 1] та ін. Ткацтву навчають у коледжах, як наприклад, у Решетилівському художньому професійному ліцеї на Полтавщині (тут упродовж вісімдесяти років готують професійних килимарниць) та ін. Ознайомлення з мистецтвом килимарства відбувається і в гуртках при палацах творчості дітей і юнацтва.

Уже понад десять років у Центрі технічної творчості та професійної орієнтації шкільної молоді Дарницького району міста Києва функціонує творче об'єднання «Світ іграшки», що має звання Зразкового художнього колективу і займає призові місця на професійних всеукраїнських виставках-конкурсах.

Об'єднання працює за власною програмою, а серед основних її завдань – розвиток у вихованців сталого інтересу до ремесел та мистецтва свого народу, його історії та традицій і ознайомлення з різними технологіями виготовлення іграшок. Тому один із розділів програми «Світ іграшки» називається «Ткані іграшки-обереги», вивчається вихованцями (учнями 4–8 класів) на другому році навчання, знайомить з історією розвитку килимарства в Україні.

Слід зазначити, що знайомство з ткацтвом як видом декоративно-ужиткового мистецтва відбувається ще в початкових класах школи в межах предмета «Трудове навчання». Так, навчальною програмою передбачені деякі відомості про види тканин та їхні властивості під час вивчення теми «Аплікація з тканини» у 3 класі [12, с. 12] та «Об'ємна аплікація з тканини та

гудзиків» у 4 класі [12, с. 17]. За програмою «Трудове навчання» для 5–9 класів учні опановують тільки елементи матеріалознавства за темою технологій обробки волокнистих матеріалів. У переліку основних технологій ткацтво не значиться [11, с.14]. Однак прийомам ткацтва навчають дітей у гуртках закладів позашкільної освіти. Але такі гуртки не набули ще широкого розповсюдження через брак спеціалістів. Між тим, ткацтво є унікальною діяльністю, має свою історію, традиції і варту уваги сучасних дітей.

З огляду на це, **метою статті** є ознайомлення педагогів з розвитком ткацтва та килимарства як різновиду декоративно-ужиткового мистецтва в Україні, його представниками та їхніми роботами; зразками виробів, доступними для виготовлення дітьми 8–15 років, прилучення їх до цього виду мистецтва, а також – опис процесу виготовлення тканної іграшки-оберегу у формі технологічної картки.

Виготовлення найпростіших тканин зародилося на перших етапах існування людської спільноти. На землях України ткацтво було відоме ще в трипільській культурі, як засвідчують археологічні знахідки. Дослідники припускають існування вертикального ткацького верстату.

Килимарство – галузь ткацтва; виробництво килимів і килимових доріжок, gobеленів, зроблених ручним способом для утеплення і оздоблення приміщення тощо. Найбільшого поширення килими мали на Сході – перські, туркменські, вірменські. Такі вироби з'явилися на теренах України у зв'язку з появою у Північному Причорномор'ї грецьких колоній [3, с. 9].

Перші згадки про килимарство у давньоруських літописах зустрічаються від другої половини X ст. Виготовляли вироби майстри індивідуально або в майстернях при княжому дворі. Особливо значного поширення килимарство набуло у другій половині X–XII ст., коли Київська Русь досягла найвищого економічного, політичного і культурного розвитку [4, с. 1]. Килим брали з собою в походи, використовували в побуті, поховальному обряді представники заможного населення.

Зображення килимів із побуту козацької старшини, духовенства, гетьманства присутнє на портретах другої половини XVII–XVIII ст. [4, с. 1], що зумовлено бажанням підкреслити статус портретованих осіб. Ці твори живопису дають можливість ознайомитися з творчістю майстрів килимарства минулого, роздивитися орнаменти та кольори виробів. Заможні верстви населення килими широко використовували в побуті для покриття лав, столів, скринь; ними завішували стіни, покривали вози, сани, прикрашали інтер'єр церкви. Килимом застеляли «посаг» молоді та ослін, на який сідали батьки нареченого під час благословення [4, с. 1]. Саме функціональне призначення впливало на їхню форму, розміри, матеріали і техніки виконання, а також і на елементи декору. Наприклад, для ослонів робили вузький довгий килими переважно з геометричними візерунками. Для столів виробляли килими квадратної форми, вони мали більшу м'якість [1, с. 145]. У зазначений період килимарство мало характер цехового ремесла і домашнього виробництва, було поширене на всій території України, чому сприяли природні умови для розвитку вівчарства.

Килимом в Україні називали рівний (на відміну від ворсового) двобічний виріб, узор якого утворюється завдяки переплетенням ниток основи нитками піткання. Вовна була основним матеріалом для такого ткання. Найдавніші килими були тільки з вовняної пряжі, пізніше для їхньої міцності в основу почали вплітати лляні або конопляні нитки. «Ковер», «коць» – із довгим стриженим ворсом виробляли, прив'язуючи до 2-х ниток основи вузлики з кольорової вовни, яку потім підстригали. Завдяки цьому малюнок утворювався тільки з лицьового боку і залежав від висоти ворсу й щільності вовняних вузлів. Чим більша щільність, тим тепліший та важчий коць. Такі вироби дорого коштували [4, с. 1].

У Центральній Україні найбільш поширеним був вертикальний тип верстата під назвою «кросна». Він був простим за конструкцією і дешевим. Являв собою рамку, в якій вгорі й унизу були циліндри з дерева, довжина яких позначала ширину килима (до 3 м). З обох боків стояли дві дошки, в які вклинювались осі

циліндрів. Висота такого верстата була до 1,5 м (так дозволяла висота стелі). На дерев'яні циліндри намотувалась основа із вертикальних ниток. На цій основі килимарниця плела великою дерев'яною голкою (глицею) потрібний візерунок з пам'яті або за якимось зразком чи ескізом. Килим з обох боків виходив однаковий. У процесі роботи готова частина виробу накручувалась на вільний циліндр, який міг бути як верхнім, так і нижнім. Це дозволяло виробляти килими бажаної довжини [1, с. 145].

Другий тип пристрою для ткання – горизонтальний, поширений у західних областях України та на Поділлі – «верстат». На ньому килим ткали послідовно, ряд за рядом. Давні українські килими фарбували природними барвниками з ягід, корінців, комах, досягаючи дивовижних за м'якістю різнобарв'я кольорів. Наприкінці XIX ст. природні фарби почали замінювати аніліновими, які з часом змінювали відтінки [4, с. 1].

Українські килими своєрідні за художнім оздобленням та мають регіональні особливості. У Центральній і Лівобережній Україні поширені килими з рослинним орнаментом, основним елементом якого є стилізована квітка чи деревце. На Київщині, Сумщині, Херсонщині, Полтавщині та Волині поширені «квіткові» килими. У Карпатах, на Закарпатті, Буковині, Поділлі узорі килимів геометризовані, їх роблять на всю ширину верстата. Найдавніша пам'ятка українського килимарства – килим 1698 р. (зберігається в МХП, Львів). У центрі килима – плетений кошик із бантом, наповнений фруктами та овочами, зображення яскравого папуги. У верхній частині кайми – герб «Одровонж» [4, с. 1].

Перші цехові організації, де виготовлялися килими, в українських містах виникли у XIV–XV ст., найвищого розквіту їхня діяльність досягла в XVI–XVII ст. У XVII–XIX ст. килими виготовляли професійні ремісники в монастирських і поміщицьких майстернях. В описі маєтку П. Полуботка (1724 р.) повідомляється, що майстерня містилася у двох світлицях, серед дворових людей були записані майстри килимарської справи і «девок коверних п'ять» [1, с. 144].

З XVIII ст. бурхливо розвивалися ткацькі мануфактури, що виникли на основі килимових майстерень при поміщицьких маєтках, вони використовували більш досконалі прийоми, працю кріпаків, дешево сировину [4, с. 1]. Українське «панське» килимарство XVII–XVIII ст. перебувало у тісному зв'язку з народним килимарським промислом. Народні майстри панських майстерень вносили у стилістику «панського» килима, базованого на модних чужоземних зразках, власні орнаментальні мотиви. Завдяки цьому український «панський» килим став самобутнім художнім явищем в українській культурі [5, с. 5]. Однак більшість сільських і міських мешканців задовольнялися домотканими виробами.

У другій половині XIX ст. у великих містах відкривалися килимові фабрики, з дешевою продукцією яких не змогли конкурувати килими ручної роботи невеликих поміщицьких майстерень. Наприкінці XIX ст. килимарський промисел почав занепадати [4, с. 1]. Це непокоїло багатьох представників мистецької інтелігенції. Завдяки зусиллям окремих художників, меценатів, представників губернських земств у багатьох осередках килимарства на території України відкривалися ткацькі школи, артілі, у яких працювали кращі народні майстри, досвідчені художники. У Харківській губернії завдяки зусиллям повітових земств у Золочеві (1895 р.), Вовчанську (1898 р.) та деяких інших слободах були засновані килимарські майстерні та артілі. Земства надавали допомогу у виробництві та реалізації виробів [10, с. 153]. Організовувалися експедиції по селах та містечках з метою вивчення і збирання рідкісних старовинних килимів та замальовок, були започатковані музеї килимарства.

Після революції 1917 р. виробництво килимів відбувалося в художньо-промислових артілях, створених у традиційних центрах килимарства, які згодом були реорганізовані в державні підприємства. Особливу увагу збереженню кустарних промислів приділяла держава [2, с. 29]. У 20–30 рр. XX ст. поряд із індивідуальним почало розвиватися промислове виробництво у багатьох осередках (с. Дігтярі на Чер-

нігівщині, с. Скопці на Київщині, с. Решетилівка і с. Диканька на Полтавщині тощо), де були створені народні художні артілі. Серед відомих майстрів того часу – М. Пономаренко, Г. Молиш, О. Нестеренко, М. Ломако, Н. Вовк. Протягом 40–50-х рр. XX ст. в західних областях України відновили роботу килимарські артілі, які згодом були реорганізовані у фабрики художніх виробів, відомі своїми килимами за межами держави. У 60–70-х рр. XX ст. килими, виготовлені у художніх осередках (Клембівка, Коломия, Дігтярі, Решетилівка), а також окремими майстрами (Л. Жоголь, С. Джус та ін.), здобули широке визнання, експонувались на республіканських, всесоюзних і міжнародних виставках. Майстрів килиму готували Львівське, Вінницьке, Решетилівське художньо-промислове училища та Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва.

Наприкінці 90-х рр. XX ст. виробничо-художні об'єднання майстрів килимарства почали потерпати від економічної кризи, була втрачена підтримка держави цього сектору економіки та культури, що призвело до поступового його занепаду [4, с. 1]. Знамениту решетилівську фабрику ім. Клари Цеткін закрили в 2005 р. Зібравши деяких килимарниць, підприємець Сергій Колінченко створив Решетилівську майстерню художніх промислів «Соломія», де виготовляють художні твори не лише для українських замовників, а й на експорт. Подібні майстерні працюють і в інших регіональних центрах килимарства. В останні роки художнім ткацтвом захоплюються ентузіасти народного мистецтва – у домашніх умовах тчуть художні вироби різноманітного призначення.

Унікальною й дуже важливою для українського мистецтва постаттю є видатний майстер ткацтва з Прикарпаття, народний художник України **Михайло Білас** (1924–2016). Він працював у техніках гобелену, ткацтва, килимарства, ліжникарства та аплікації, створював багатопланові сюжетні панно, ляльки, декоративні квіти. Його роботи демонструють досконале володіння кольором, поєднання сучасного мистецького мислення та глибоких українських народних традицій Галичини, Прикарпаття й

Гуцульщини. З 1992 р. працює Художній музей в м. Трускавці, де експонуються текстильні роботи митця. За підтримки Українського культурного фонду реалізовано проєкт «Віртуальний музей Михайла Біласа», де розміщено близько 250 відцифрованих гобеленів, килимів, серветів, творів живопису, графіки, оригінали яких зберігаються в музеях і приватних колекціях. Загалом за результатами експедицій дослідників уже відомо про 500 робіт митця, якими поповнюватиметься віртуальний музей [8, с. 1].

Степан Ганжа (м. Вінниця) реалізував себе як артист (був солістом балету хору імені Григорія Верьовки), багатогранний художник, поет-лірик і неперевершений митець-килимар. Він створив унікальну серію килимів, уміло поєднуючи традиції народного килимарства Поділля із власним образотворчим баченням орнаментального ткацтва. Улюблені образи – дерево життя, птахи, вершники, бандуристи, декоративні композиції з геометричних елементів, квітів (фото 1). Художник не копіює давні зразки народних килимів, а творить свій світ, дотримуючись основ і традицій [6, с. 1]. Є автором альбомів «Килимарство» (К., 2003, 2009). Творчість заслуженого майстра народної творчості України (2004) відзначена

Фото 1. С. Ганжа. Гей у лузі червона калина. Художнє ткацтво

преміями ім. Данила Щербаківського (2002), Катерини Білокур (2005), Сергія Колоса (2008) та найвищою нагородою – Національною премією України ім. Тараса Шевченка (2010) [6, с. 1].

Оксана Петрашук-Гінга – майстриня художнього ткацтва, художниця, педагог, лауреатка Літературно-мистецької премії імені Ольги Кобилянської. Коло творчих інтересів – гобелен, виготовлення ляльок та вишуканих прикрас із тканини. Розробила оригінальний спосіб плетіння гобеленів, в яких простежуються теми природи та пошуку в сакральних сферах (фото 2). Свій досвід передає студентам Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкребляка [9, с. 1].

Ольга Пілюгіна (мешкає у Решетилівці Полтавської обл.) – членкиня Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України. У кращих традиціях килимарства створює сучасні авторські гобелени та килими ручної роботи (фото 3), працює з дітьми вже понад п'ятнадцять років, передає вихованцям свій досвід [13, с. 1]. Розробила методичні рекомендації «Вивчення основ килимарства у художній школі» (2007).

Олександра Пренко, майстриня килимарства і педагог з Кропивницького,

Фото 2. О. Петрашук-Гінга. Вогонь. Художнє ткацтво

Фото 3. Ольга Пілюгіна. Прадавні знаки. Художнє ткацтво

членкиня Національної спілки майстрів народного мистецтва України, винайшла й запатентувала власний спосіб ткацтва ляльок [7, с. 1]. Веде гурток «Килимарство» у центрі естетичного виховання «Росток» навчально-виховного об'єднання «Мрія». Виготовляє майстриня великі килимові ляльки, ляльки для інтер'єру і маленькі лялечки-мізинчики як оберегові (фото 4).

Адже оберег – дуже популярний подарунок. Разом з ним дарується позитивна енергія та піклування. В кожного народу, в різних місцевостях оберег може виглядати інакше, але він несе в собі незмінні почуття любові та поваги. Оберег у вигляді ляльки, виконаної у техніці килима, з урахуванням українських народних традицій одягу та кольорової гами є унікальним виробом, частиною національної історії, а ще – дуже красивим доповненням сучасного інтер'єру.

Ознайомлення з історією килимарства та досягненнями сучасних майстрів надихає вихованців об'єднання «Світ іграшки» на власну творчість. Спочатку вони виконують маленькі вироби, як-от «Дівчинка» або «Хлопчик». Якщо діти проявляють наполегливість та увагу, то обов'язково зможуть виготовити «Україночку» чи «Козака» (обереги), більші за розміром, одягнені в українські народні костюми.

Беручи за основу ідею О. Пренко та використовуючи технологію створення килима, виготовимо з вихованцями 11–13 років особливий оберег – **ткану ляльку**. Виготовляється така іграшка на картон-станку задуманого розміру і особливих зусиль не потребує. Спершу

слід надрукувати на окремому аркуші схему ляльки і дотримуватися технологічної послідовності (див. таблицю 1 на с. 42).

Висновки. Актуальним і вкрай важливим завданням сьогодення є збереження і примноження традицій килимарства як унікального виду мистецтва, самобутнього художнього надбання української культури, яке відображає розвиток життєтворчості цілого народу, відбиває традиції українців і має досліджуватися і вивчатися фахівцями різних галузей знань та пропагуватися в навчальних закладах усіх ланок системи освіти. Важливу місію в цьому виконують гуртки в закладах позашкільної освіти, палацах творчості дітей і юнацтва, де необхідно відкривати гуртки та творчі об'єднання з ткацтва (килимарства), щоб зацікавити дітей виготовленням оригінальних, не схожих на вироби широкого вжитку подарунків для рідних та друзів. У статті запропоновано технологічну карту виготовлення ткані іграшки-оберегу, що виконується дітьми в межах навчальної програми творчого об'єднання «Світ іграшки» Центру ТТМ Дарницького району міста Києва.

Перспективою подальших досліджень є висвітлення системи роботи й унікальних творів вихованців об'єднання, які стали переможцями численних конкурсів, та популяризація цього досвіду.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Адруг А. К. Килими Чернігова другої половини XVII – початку XVIII століть. *Сіверянський літопис*. С. 41–43. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/152056/05-Adruh.pdf?sequence=1>
2. Варивончик А. В. Килимарство в контексті художніх промислів. Zbiór artykułów naukowych.

Фото 4. Олександра Пренко і її ляльки

Таблиця 1. Технологічна картка виготовлення ткані ляльки

Послідовність робіт	Графічне зображення
1. Схему ляльки розмалювати, тобто створити ескіз майбутнього виробу	
2. Нитками № 10 обернути довкола картону розміром 20 x 15 см вісім разів, нитки закріпити вузлом на зворотній стороні	
3. Під готову основу на лицьовій стороні картон-станка внизу покласти смугу тонкого картону шириною 3 см та розмальовану схему майбутнього виробу	
4. Ляльку починати робити з черевчик, кожного окремо. Перший ряд обов'язково починається з вузлів, які виконують на кожній нитці основи	
5. Черевики виконати полотняним переплетенням, прокласти чотири-шість рядів, залежно від товщини нитки піткання	
6. Нитки піткання при зміні кольору зав'язати вузликом перед наступним рядом. Кольорові рядки прокладати різними голками	
7. Чотири рядки піткання – буде пояс	
8. Білими нитками піткання починати робити сорочку. Булавками відмітити довжину майбутніх рукавів	

Послідовність робіт	Графічне зображення
9. Ткати сорочку, одночасно для рукавів обвити нитку піткання довкола булавок	
10. Готові рукави перев'язати кольоровими нитками – вийдуть манжети, чотири ряди кольорових ниток створюють оздоблення на горловині сорочки	
11. Нитками піткання тілесного кольору виконати обличчя ляльки	
12. Коричневими чи чорними нитками піткання за допомогою булавок виткати волосся	
13. Готове волосся перев'язати кольоровими нитками або заплести в коси. Нитки основи на зворотній стороні картон-станка розрізати, зв'язати їх попарно вузликами внизу та вгорі ляльки, щоб нитки піткання не розходилися. З верхніх ниток основи можна зробити петлі, щоб підвішувати ляльку	
14. Оздобити готову ляльку поясом-шнуром, вишити обличчя	
15. За такою технологічною послідовністю можна ткати ляльки з різним оздобленням	

Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej « Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki » (30.03.2017 – 31.03.2017). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. С. 28 – 32.

3. Запаско Я. П. Українське народне килимарство. Київ : Мистецтво. 1973. 111 с.

4. Кара-Василєва Т. В. Килимарство. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=6261

5. Когут Г. В. Українські «панські» килими XVII – XVIII ст. (Історія та стилістика) : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. Львів. 2003. 17 с.

6. Килими Степана Ганжі. URL: <http://knpu.gov.ua/content/ganzha-stepan-oleksandrovic>

7. Майстриня з Кропивницького Олександра Пренко: килимарство – справа жіноча. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3584/164/145558/>

8. Невідомий Михайло Білас. URL: <https://opinionua.com/2019/10/31/nevidomij-mixajlo-bilas/>

9. Оксана Петрашук. URL: <https://rukotvory.com.ua/en/maystry/oksana-petrashchuk/>

10. Прилипченко Н. С. Народне килимарство і коцарство Слобожанщини в дорядянську добу (друга половина XIX – початок XX ст.). *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 248. С. 150 – 153.

11. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання для 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.

12. Трудове навчання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи UKL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

13. Художниця Ольга Пилигіна. Натхнення, політ у гобеленах. URL: <https://opinionua.com/2018/04/18/natxnenij-polit-u-gobelenax/>

14. Черусова З. А. Український рукотворний килим: історичне минуле та перспективи. URL: <http://um.etnology.org.ua/zmist/2018/111.pdf>

15. Ямборко О. Я. Монографія Яким Запаска «Українське народне килимарство» та історіографія вітчизняного килимарства. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 38. С. 38 – 48.

References:

1. Adruh, A. K. (2018). Kylymy Chernihova druhoi polovyny XVII – pochatku XVIII stolit [Carpets of Chernihiv in the second half of the XVII – early XVIII centuries]. *Sivierskyi litopys*, 5, 41–43. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/152056/05-Adruh.pdf?sequence=1>

2. Varyvonchuk, A. V. (2017). Kylymarstvo v konteksti khudozhnykh promysliv [Carpet weaving in the context of arts and crafts]. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencja Międzynarodowej Naukowo Praktycznej "Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki" (30.03.2017 – 31.03.2017) (pp. 28–32)*. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

3. Zapasko, Ya. P. (1973). *Ukrainske narodne kylymarstvo [Ukrainian folk carpet weaving]*. Kyiv: Mystetstvo

4. Kara-Vasylieva, T. V. (2013). *Kylymarstvo. Entsyklopedia suchasnoi Ukrainy [Carpet weaving. Encyclopedia of modern Ukraine]*. Retrieved from http://esu.com.ua/search_articles.php?id=6261

5. Kohut, H. V. (2003). *Ukrainski «panski» kylymy XVII–XVIII st. (Istoriia ta stylistyka) [Ukrainian "gentleman's" carpets of the XVII-XVIII centuries (History and stylistics)]*. (Dissertation Abstract, Lviv).

6. Kylymy Stepana Hanzhi [Carpets of Stepan Hanzhi]. Retrieved from <http://knpu.gov.ua/content/ganzha-stepan-oleksandrovic>

7. Maistrynia z Kropyvnytskoho Oleksandra Prenko: kylymarstvo – sprava zhinocha [Oleksandra Prenko, a craftsman from Kropyvnytskyi: carpet weaving is a woman's business]. Retrieved from <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3584/164/145558/>

8. Nevidomyi Mykhailo Bilas [Unknown Mykhailo Bilas]. Retrieved from <https://opinionua.com/2019/10/31/nevidomij-mixajlo-bilas/>

9. Oksana Petrashchuk [Oksana Petraschuk]. Retrieved from <https://rukotvory.com.ua/en/maystry/oksana-petrashchuk/>

10. Prylypchenko, N. S. *Narodne kylymarstvo i kotsarstvo Slobozhanshchyny v doradiansku dobu (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Folk carpet weaving and kotsarstvo Slobozhanshchina in the pre-Soviet era (the second half of the XIX – early XX century)]*. *Voprosy dukhovnoi kultury – KULTUROLOGIA*, 150–153.

11. Prohrama dla zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv z trudovoho navchannia dla 5-9 klasiv [The program for general educational institutions on labour training for 5-9 grades]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

12. Trudove navchannia. Navchalna prohrama dla zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv 1-4 klasy [Labour training. Educational program for secondary schools 1-4 grades]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

13. Khudozhnytsia Olha Piliuhina. *Natkhennia, polit u hobelenakh [Artist Olha Piliuhina. Inspiration, flight in tapestries]*. Retrieved from <https://opinionua.com/2018/04/18/natxnenij-polit-u-gobelenax/>

14. Chehusova, Z. A. (2018). *Ukrainskyi rukotvorny kylym: istorychne mynule ta perspektyvy [Ukrainian handmade carpet: Historical past and prospects]*. Retrieved from <http://um.etnology.org.ua/zmist/2018/111.pdf>

15. Yamborko, O. Ya. (2018). *Monohrafiia Yakyma Zapaska "Ukrainske narodne kylymarstvo" ta istoriohrafiia vitchyznianoho kylymarstva [Yakym Zapaska's monograph "Ukrainian folk carpet weaving" and historiography of domestic carpet weaving]*. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*: Vol. 38 (pp. 38–48).

Тищенко Татьяна Владимировна, руководитель кружка-методист Образцового художественного коллектива «Мир игрушки» Центра технического творчества и профессиональной ориентации школьной молодежи Дарницкого района г. Киева, Украина, toyworld12@gmail.com

Изучение техник ковроделия на примере изготовления тканой игрушки

В статье освещаются основные этапы развития искусства ковроделия в Украине, региональные особенности технологии изготовления ковров, их орнаментики, колористики и назначения в быту украинцев разных исторических периодов. Представлены современные украинские мастера гобеленов и ковровых изделий. Из опыта работы с воспитанниками в художественном коллективе «Мир

игрушки» под руководством автора статьи предложено создание тканой игрушки-оберега, представлены технология ее изготовления и иллюстрации к технологической карте.

Ключевые слова: ткачество, ковроделие, современные отечественные мастера ковроткачества, заведение внешкольного образования, кружок изготовления игрушек, тканые игрушки-обереги.

Tyshchenko Tetiana Volodymyrivna, Methodologist, Head of the Exemplary Art Group "The World of Toy" of the Centre for Technical Creativity and Vocational Orientation of School Youth of Darnytskyi District, Kyiv, Ukraine, toyworld12@gmail.com

Study of carpet weaving techniques by the example of making a woven toy.

The article considers the history of weaving and carpet weaving as a kind of decorative and applied art in Ukraine. The main stages of development and formation of this craft are the following: the spread of carpet weaving in Kyivan Rus in the second half of the X-XII centuries; the raise of monastic, landlord workshops of the XVII-XVIII centuries; the decline of hand-made carpet weaving in the late XIX century; the manufacture of carpets at state art and industrial enterprises of the XX century; the creativity of enthusiasts – Ukrainian masters of carpet weaving of the beginning of the XXI century.

The peculiarities of making carpets in different territories of Ukraine, their ornaments, colours and purposes in the life of Ukrainians of different times are highlighted. The types of machines for weaving different products, the features of making different products, the specifics of materials and decorations are described. The way of development of carpet weaving from individual masters to development of industrial production and the emergence of masters with author's products at the beginning of the XXI century is highlighted.

The modern masters of tapestries and carpets of different regions of Ukraine (Mykhailo Bilas, Stepan Hanzha, Oksana Petrashchuk-Hinha, Olha Piliuhina, Oleksandra Prenko), directions of their activity, author's works are presented.

The author analyses the educational programs of "Labour training" in general secondary education institutions about acquaintance with weaving as a kind of decorative and applied art. It is found out that the program provides for the provision of certain information about the types of fabrics and their properties (3 and 4 grades), mastering the elements of materials science in the study of processing technologies of fibrous materials. It is noted that weaving techniques are taught to children in institutions of out-of-school education.

The article proposes the creation of a woven toy-talisman, the technology of its manufacture and illustration to the technological card based on experience of working with children in the art group "The World of Toys"

Key words: weaving, carpet weaving, modern native masters of carpet weaving, institution of out-of-school education, art group of toys making, woven talisman toys.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2020 р.